

מו ע"א-מח ע"א. אמרינן "הואיל"

המשנה דנה במקרה מורכב: כיצד יפריש חלה, מעיסה שנטמאה ביו"ט ראשון של פסח? לשורפה (או לאבדה בצורה אחרת, כהשלכתה לכלבים, כדינה ביום חול) – אין שורפים קדשים ביו"ט. להשאירה כפי שהיא (ובמוצאי החג ישרפנה) – החלה תחמיץ. לאפות את החלה כעת (כדי שלא תחמיץ, ובמוצאי החג ישרפנה) – אסור, שאין מבשלים ואופים ביום טוב אוכל שאינו אוכל נפש (החלה אינה ראויה לאכילת הכהן, ובוודאי לא לבעלים).

רבי אליעזר סובר שהחלה המופרשת שלו (למסקנה משום ש"הואיל" ויכול להחזירה ע"פ חכם להיוותה טבל, ודינה כשאר העיסה שהינו שלו), ולכן לא יפריש חלה עד שהעיסה תיאפה (וכן דעתו של בן בתירא, רק במשנה הוא פתר זאת באופן אחר).

רבי יהושע סובר שהחלה המופרשת אינה שלו, אלא של הכוהנים, ולכן ישאירנה עד מוצאי החג, ואם תחמיץ – מה בכך? הרי האדם מזהר רק על חמצו ב"בל יראה ובל ימצא" (ואף הכוהנים לא עוברים עליה, שאין החלה הגיעה לידי כהן מסוים, להתחייב עליה. רש"י).

הגמרא דנה בקצרה בטעם חילוק דעותיהם, ולאחר שמגיעה למסקנה שחלקן "האם אומרים הואיל" (התייחסות כעת לדין באופן שונה, כי ייתכן מצב בעתיד שיברר למפרע את הדין באופן שונה), מובאת מחלוקת אמוראים בנושא.

רבי אליעזר: החלה שלו	רבי יהושע: החלה אינה שלו
טובת הנאה (יש לישראל בחלתו "טובת הנאה". שיכול לקבל "תמורתה" כסף מישראל אחר, עבור שייתן דווקא לכהן מסוים את חלתו. בכורות כז ע"א)	טובת הנאה - ממון ("טובת הנאה" שיש לו בחלתו - הופכת את החלה לממונו, ולכן חייב לאפותה לפני שתחמיץ).
הואיל (הפרשת חלה נעשית כשאדם "קורא" לחלק מהבצק "חלה", ולכן "קריאה" זו דינה כשאר נדרים שהחכם בפיו מתיר, והתרת החכם בעתיד תברר למפרע שהבצק שקראו עליו "חלה" - אינו חלה, אלא טבל כשאר העיסה).	לא אומרים "הואיל" (ויתכן שבעתיד ילך לחכם ויבקש התרה על "קריאת החלה", יתברר למפרע שכל חתיכת בצק הינה חתיכת בצק שלו, ואינה חלה. ולכן כעת החלה הינה ממונו להתחייב על חימוצה).

רבי חסדא: לא אומרים "הואיל"	רבה: אומרים "הואיל"
אופה מיום טוב ליום חול (אופה לאחר שגמר סעודתו וברור שכל כוונתו ליום חול)	אופה מיום טוב ליום חול, מפני שעבר על לאו "לא תעשה כל מלאכה" (שמות כ,)
אופה מיום טוב לשבת	אינו לוקה, מפני שמהתורה הותר להכין מיום טוב ליום טוב ושבת (ששניהם קדושה אחת, ושניהם נקראו "שבת"), אך חכמים חששו שיטעו לאפות משבת ליום חול, לכן תיקנו "עירוב תבשילין" שיזכיר שמותר לאפות רק עבור שבת, ולא עבור יום חול.
בהמה מסוכנת (עומדת למות) התירו לו ביום טוב לשוחטה טרם מותה (כדי שלא תתגבל ותאסר). בתנאי שיהיה זמן כדי לשחוט ולאכול כזית צלי (הבישול הכי מהיר) טרם צאת יום טוב	מותר לו, מפני שבעל הבהמה יודע שיפסיד את ממונו אם לא ישחטנה, לכן גומר בליבו, למרות שאכל, לאנוס עצמו לשוחטה ולאכול ממנה כזית צלי טרם צאת יו"ט (אפילו שכבר גמר את סעודתו), וא"א לכזית בשר בלא שחיטה, אע"ג שלמעשה אינו אוכל (הסבר זה אינו נאמר לעיל בעניין אפייה ביו"ט ליום חול, משום שאין סיבה שאותו אדם יאנוס עצמו לחינם, לאכול לאחר הסעודה ארוחה נוספת. ואפילו לרב חסדא לא אומרים "הואיל" כזו סברא, לאנוס את עצמו לחינם, להתיר מלאכה מדאורייתא (לכן השתמש בסברא "אורחים"). רש"י).
משנה (מכות כא ע"ב) בחרישה אחת עובר בשמונה לאווין: שור וחמור, השור קודש למזבח והחמור קודש לבדק הבית, בכלאי הכרם, בשנת שביעית, ביום טוב, האדמה בבית הקברות החורש הינו כהן ונזיר.	האדמה לא ראויה לכיסוי דם, מפני שהיא אדמה לחה ואינה מתפוררת לעפר (אך ראויה היא לזריעה, ולכן ניתן שיעבור על כלאי הכרם), לכן לא ניתן לומר "הואיל" (א"א להעמיד באבנים מקורזלות, באדמה סלעית, באדמה שרכה למטה ובאדמת טיט).
עובר בחמש לאווין: המבעיר אש ביום טוב, ומבשל גיד הנשה, ועל אכילתו, ועל בישולו עם חלב, ועל אכילתם.	עובר על הבערת אש ביום טוב, לא לצורך אוכל נפש.

1

2

תוך כדי הדיון בין רב חסדא לרבא, מובאים דיונים אודות "הכנה מיום טוב לשבת", ושתי ניסיונות לתרץ את שיטת רבה: מדוע אין לאו תשיעי בחרישה, ומדוע אין לאו שישי באכילת בשר גיד הנשה:

1	ניסיון לדחות הקושיה	דחיית הניסיון
	רב פפא בר שמואל: המשנה דיברה באבנים מקורזלות (חדות), ולא ראויות לכיסוי הדם, לכן לא ניתן לומר "הואיל".	ניתן לכתוש את האבנים כלאחר יד (בשינוי), ובכך הכתישה הינה "רק" איסור מדרבנן ואין חייב עליה מלקות (שאינו אסור מדאור), ואם כן ניתן לפטור את החורש מטעם של "הואיל" ראוי העפר לכיסוי הדם - ומדוע התחייב במשנה מלקות?
	המשנה דיברה באדמה קשה, שא"א לכתוש אותה לעפר שראוי לכיסוי הדם.	לא ייתכן להעמיד שהמשנה דיברה באדמה קשה, הרי היא חייבה את החורש אף משום כלאים, אם כך משמע שזו אדמה הראויה לזריעה?
	המשנה דיברה באדמה קשה למעלה (וא"א לכותשה), ורכה למטה (והזרעים יכולים לצמוח בה).	אם האדמה רכה למטה, ניתן להשתמש בעפר שיוצא בעת הרחישה לכיסוי הדם, ושוב ניתן לומר "הואיל" ראוי העפר לכיסוי הדם וכו'?
	המשנה דיברה באדמת טיט לחה ובלולה, שאינה ראויה לעפר.	לא ייתכן להעמיד שהמשנה דיברה באדמת טיט, הרי א"א לזרוע בה ולחייבו משום זריעת כלאים?

ניסיון לדחות הקושיה	דחיית הניסיון
רבה: הוצא מרשימת המלקות את הבערה (שאפשר לומר "הואיל" וישתמש בה לדברים המותרים ביו"ט), והכנס את איסור אכילת גיד הנשה של בהמה שנתנבלה (ולוקה משום איסור נבילה).	רב חייא שנה את הברייתא: "לוקין שתיים על אכילתו, ושלוש על בישולו", וברור שהוא לוקה שתיים על אכילת: 1. גיד הנשה. 2. בשר בחלב. ואם הוא לוקה בנוסף על אכילת נבילה - היה רב חייא צריך לשנות "לוקין שלוש על אכילתו"?
רבה: הוצא מרשימת המלקות את הבערה, והכנס את איסור שימוש בעצי מוקצה (שלא הוקצו לשימוש טרם יום טוב). והוא איסור דאורייתא מהכתוב "והכינו את אשר יביאו", ואזהרתו מ"לא תעשה כל מלאכה" (והוא איסור בישול כדברי רבי חייא).	אביי: והרי אתה אמרת שאלתי את רב חסדא/רב הונא: מה הדין אם הממונה בבית המקדש הביא שה שהינו מוקצה (שהיה בשדה מרעה מחוץ ליישוב ימים רבים) לשחוט לקורבן התמיד? וענה לי: הברייתא דורשת את הפסוק "וְשֵׁה אֶחָת מִן הַצֹּאן מִן הַמֵּאֲתָיִם מִמִּשְׁקֵה יִשְׂרָאֵל, לְמִנְחָה וְלַעֲוֹלָה וְלִשְׁלָמִים" (יחזקאל מה, טו) "מִמִּשְׁקֵה יִשְׂרָאֵל" - מותר להביא נסכי יין מן המותר לישראל, ולא מהטבל. הברייתא מדגישה נאסר דווקא "טבל" שהינו איסור מגופו (כל עוד לא הופרש ת"מ מחמת עצמו הוא אסור), ולא כאיסור מוקצה שנאסר מחמת מדבר אחר (שיום טוב הוא שגרם לו להיאסר, מפני שלא הוקצה טרם יו"ט לשימוש). מקשה אביי: 1. לשיטתך שאיסור מוקצה הינו מדאורייתא, מה לי הבדל בין איסור גופו לאיסור מדבר אחר? אלא מוכרח להיות שאיסור מוקצה הינו דרבנן, ואינו לוקה עליו?
	2. והרי אתה אמרת "אין חילוק מלאכות ביום טוב" (מכות כא ע"ב), שכל מ"ט מלאכות ביו"ט נחשבות כאחת, ולוקה על כמה מלאכות פעם אחת, והיאך לשיטתך מתחייב פעמים מלקות על הבישול ביו"ט ועל עצי הבישול ביו"ט? (שבעת הבישול עובר על שתי הלאווים כאחד, הבישול והשתמשות בעצי מוקצה).
רבה: הוצא מרשימת המלקות את הבערה, והכנס את איסור שימוש בעצי אשירה. והוא איסור דאורייתא של עבודה זרה, ואזהרתו מ"לא יִדְבַק בִּידָד מֵאוֹמֶה מִן הַחֹרֶם" (דברים יג, ח) ואסור ליהנות כלום מע"ז, אפילו בעציה להסקה.	רב אחא בריה דרבא לאביי: אם עסקינן בעצי אשירה ילקה מטעם לאו נוסף של "ולא תביא תועבה אל ביתך" (דברים ז, כו), והרי מנינו רק חמש לאווין, ולא שש?